

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2017 roku, Sąd Rejonowy w Skierniewicach w sprawie z powództwa A. D. przeciwko A. K., Agencji Mienia Wojskowego z siedzibą w W. oraz Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W. o ustalenie nieważności umowy:

1. oddalił powództwo;
2. zasądził od A. D. na rzecz Agencji Mienia Wojskowego z siedzibą w W. oraz na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W. kwoty po 2.400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację od powyższego wyroku złożyła powódka, zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c., art. 189 k.p.c. oraz art. 567 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c., poprzez błędną ocenę zebranego materiału dowodowego w zakresie, w jakim ustalono, że powódka nie ma interesu prawnego do wytoczenia powództwa na podstawie art. 189 k.p.c., poprzez nie wzięcie pod uwagę, że powódce przysługuje roszczenie o wykup lokalu na preferencyjnych warunkach, że wykup lokalu przez pozwanego A. K. nastąpił po ustanowieniu sądowej rozdzielnosci majątkowej pomiędzy stronami i tym samym prawo własności tego lokalu nie wchodzi na dzień rozdzielnosci majątkowej stron do majątku wspólnego, że wykup lokalu przez A. K. po ustanowieniu rozdzielnosci majątkowej rzutuje na rozliczenia majątkowe stron, w ramach których powódka byłaby pokrzywdzona finansowo oraz że umowa notarialna sprzedaży, zawarta przez A. K. po ustanowieniu rozdzielnosci majątkowej, z uwagi na to, iż nie wchodzi do majątku wspólnego, powinna być wyeliminowana z obrotu prawnego przez ustalenie jej nieważności. Skarżąca zarzuciła także, że Sąd I instancji nie ma pewności co do tego, czy prawo własności lokalu nr (...), znajdującego się w budynku, położonym w S. przy ulicy (...), wejdzie do majątku wspólnego i stron i że nie rozważył, iż na wypadek, gdyby prawo własności nie było przedmiotem rozstrzygnięcia przez sąd prowadzący sprawę o podział majątku, to sprawa o ustalenie nieważności umowy sprzedaży lokalu będzie objęta powagą rzeczy osądzonej, jak również, iż nie rozważył i nie uzasadnił swojego orzeczenia w aspekcie istniejącego orzecznictwa na gruncie podobnych spraw;

2. naruszenie art. 199 k.c. w zw. z art. 58 k.c. poprzez nie uwzględnienie żądania pozwu oraz nie rozpoznanie sprawy co do meritum, a w konsekwencji orzeczenie w zakresie dotyczącym interesu prawnego, oddalając niezasadnie powództwo bez zbadania jego meritum, jak również nie zbadanie, który z pozwanych – czy Skarb Państwa reprezentowany przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W., czy też Agencja Mienia Wojskowego z siedzibą w W. – ma legitymację bierną w sprawie;

3. naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez nie uwzględnienie w całości wniosku powódki o zwolnienie jej od kosztów procesu w postaci kosztów zastępstwa procesowego pełnomocników pozwanego Skarbu Państwa i Agencji Mienia Wojskowego, podczas gdy w sprawie zachodziły szczególne okoliczności, przede wszystkim trudna sytuacja majątkowa powódki.

W oparciu o powyższe zarzuty, skarżąca domagała się uchylecia w całości zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach za obie instancje, a na wypadek, gdyby Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że sprawa może być rozstrzygnięta co do meritum na podstawie dotychczas zebranego materiału dowodowego, skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości oraz nie obciążanie jej kosztami tego z pozwanych, co do którego udział w sprawie jest zbędny oraz o zasądzenie od pozwanych, co do których uwzględniono powództwo, solidarnie kosztów zastępstwa procesowego według norm przewidzianych prawem za obie instancje.

Na wypadek oddalenia apelacji skarżąca wniosła o nie obciążanie jej kosztami procesu za drugą instancję oraz zmianę zaskarżonego orzeczenia w pkt 2 przez nie obciążanie jej kosztami jak w pkt 2 zaskarżonego wyroku.

Sąd Okręgowy zważył,

co następuje :

Apelacja powódki okazała się bezzasadna.

Na wstępie stwierdzić należy, że w ocenie Sądu Odwoławczego, Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny oraz w sposób właściwy rozważył materiał dowodowy. Wobec powyższego, Sąd Okręgowy podziela ustalenia Sądu I instancji i przyjmuje je za własne.

W pierwszej kolejności wypada odnieść się do zawartego w apelacji zarzutu naruszenia przez Sąd Rejonowy dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c., art. 189 k.p.c. oraz art. 567 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c., poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego i, w konsekwencji, błędne przyjęcie, że powódka nie miała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa na podstawie art. 189 k.p.c. W myśl art. 233 § 1 k.p.c., Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ocena dowodów polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne; powinna ona odpowiadać regułom logicznego rozumowania oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego. Celem Sądu jest dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych, i ostateczne ustalenie stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. Jeżeli z określonego materiału dowodowego Sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena Sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, choćby w równym stopniu na podstawie tego materiału dowodowego dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami, lub gdy wnioskowanie Sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo – skutkowych, przeprowadzona przez Sąd ocena dowodów może zostać skutecznie podważona.

W kontekście powyższych uwag należy stwierdzić, że – wbrew twierdzeniom apelującej – w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w oparciu o cały zgromadzony materiał dowodowy i nie naruszył przy tym dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzona przez tenże Sąd ocena materiału dowodowego jest w całości logiczna i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego, zaś podniesione w tym zakresie w apelacji zarzuty stanowią w istocie jedynie niczym nieuzasadnioną polemikę z prawidłowymi i nieobarczonymi błędami ustaleniami Sądu pierwszej instancji.

Podstawę faktyczną wytoczonego powództwa stanowią twierdzenia skarżącej, iż zawarta przez pozwanych A. K. i Skarb Państwa reprezentowany przez Agencję Mienia Wojskowego umowa ustanowienia odrębnej własności lokalu i jego sprzedaży jest nieważna, gdyż prawo do kwatery przydzielone A. K. w czasie trwania wspólności ustawowej małżeńskiej weszło do majątku wspólnego A. K. i A. D., wobec czego oboje małżonkowie byli współuprawnieni do nabycia na preferencyjnych zasadach tego lokalu – kwatery. Tymczasem doszło do rozporządzenia wspólną kwaterą i do nabycia jej własności przez A. K. bez zgody powódki, choć czynności te, jako przekraczające granice zwykłego zarządu, zgody takiej wymagały. W konsekwencji, podstawę prawną powództwa stanowi art. 189 k.p.c., zgodnie z treścią którego powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przedmiotem ustalenia w drodze powództwa przewidzianego w art. 189 k.p.c. mogą być zatem prawa i stosunki prawne, dla ustalenia których właściwa jest droga procesu cywilnego (np. ustalenie nieważności umowy, ugody sądowej, testamentu). Przesłanką merytoryczną powództwa o ustalenie jest interes prawny, pojmowany jako potrzeba ochrony sfery prawnej powoda, którą może uzyskać przez samo ustalenie stosunku prawnego lub prawa (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 10 czerwca 2011 r., sygn. akt II CSK 568/10). Pojęcie interesu prawnego należy interpretować szeroko, przy czym nie musi to być interes majątkowy. Oceniając interes prawny należy stosować jedynie kryteria obiektywne.

Wbrew przekonaniu skarżącej, Sąd I instancji słusznie stwierdził brak interesu prawnego w wytoczeniu przez nią powództwa o ustalenie nieważności umowy. Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. z reguły nie zachodzi, gdy osoba zainteresowana może w inny sposób, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze orzeczenia o charakterze deklaracyjnym, osiągnąć w pełni ochronę swych praw (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 20/97). Taka sytuacja nie ma miejsca w sprawie, będącej przedmiotem rozpoznania, bowiem apelująca może dochodzić swoich praw w postępowaniu o podział majątku wspólnego. Kognicję sądu rozpoznającego sprawy o podział majątku wspólnego małżonków określa art. 684 k.p.c. w zw. z art. 46 k.r.i.o., zgodnie z którym przedmiot ustaleń sądu stanowi skład i wartość majątku podlegającego podziałowi. Co więcej, w oparciu o art. 685 k.p.c. w zw. z art. 46 k.r.i.o., w razie sporu o to, czy pewien przedmiot należy do majątku wspólnego małżonków, sąd rozpoznający sprawę o podział majątku może wydać postanowienie wstępne.

Innymi słowy ten właśnie sąd władny jest rozstrzygnąć, czy prawo do kwatery i ekspektatywa nabycia lokalu, położonego w S. przy ul. (...), weszły do majątku wspólnego A. K. i A. D., czy rozporządzenia lokalem, w tym jego sprzedaż bez zgody skarżącej, były ważne i czy w związku z tym istnieją podstawy, by dokonać podziału majątku wspólnego małżonków K. w zakresie prawa do tego lokalu, a w przypadku dokonania ustaleń po myśli skarżącej, podjęcie decyzji co do tego, któremu z byłych małżonków winno przypaść prawo do lokalu oraz decyzji co do kwestii ewentualnych spłat.

Podsumowując powyższe wywody, stwierdzić należy, iż zarzut naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. , art. 189 k.p.c. oraz art. 567 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c., jest zarzutem chybionym.

Na marginesie wspomnieć wypada, że na gruncie polskiego prawa cywilnego, sąd rozpoznający konkretną sprawę nie jest związany rozstrzygnięciem innych sądów w sprawach o zbliżonym stanie faktycznym i nie można czynić sądowi zarzutu z tego, że na daną kwestię zapatruje się odmiennie, o ile jest w stanie swoje stanowisko przekonująco uzasadnić, zaś postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone zgodnie z regułami, wskazanymi w art. 233 § 1 k.p.c.

Całkowicie nietrafny jest również zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 199 k.c. w zw. z art. 58 k.c. poprzez nie uwzględnienie żądania pozwu. O czym była już wyżej mowa, zgodnie z treścią art. 189 k.p.c., powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Z przywołanego przepisu wynika, że obowiązkiem sądu jest w pierwszej kolejności poczynienie ustaleń w kwestii posiadania przez powoda interesu prawnego w wytoczeniu powództwa i ta właśnie okoliczność stanowi meritum sprawy. W sytuacji, gdy powód nie wykaże interesu prawnego, powództwo podlega oddaleniu. Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy, stwierdzić należy, że po ustaleniu, iż strona powodowa nie wykazała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa, Sąd I instancji był zobowiązany oddalić powództwo, a nie rozstrzygać – nie równorzędnej, lecz niejako następczej – kwestii ewentualnej nieważności umowy sprzedaży lokalu nr (...), położonego w S. przy ul. (...), pozwanemu A. K..

Nie można również zgodzić się z zarzutem, iż Sąd Rejonowy nie zbadał, który z pozwanych ma w sprawie legitymację bierną – czy Skarb Państwa reprezentowany przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W., czy też Agencja Mienia Wojskowego z siedzibą w W.. Sąd I instancji prawidłowo stwierdził, że między wszystkimi stronami kwestionowanej przez stronę powodową umowy sprzedaży zachodzi współuczestnictwo konieczne i jednolite, zaś strona powodowa pozwała jedynie nabywcę oraz reprezentanta zbywcy – Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W.. Wobec powyższego, w oparciu o art. 195 § 2 k.p.c., Sąd rozpoznający sprawę w I instancji dopozwał zbywcę, czyli Skarb Państwa reprezentowany przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W.. Z uwagi na fakt, iż strona powodowa nie wycofała następnie powództwa wobec Agencji Mienia Wojskowego z siedzibą w W., od daty dopozwania proces toczył się przeciwko trzem pozwany.

Za chybiony należy również uznać zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 102 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie w całości wniosku powódki o zwolnienie jej od kosztów procesu w postaci kosztów zastępstwa procesowego pełnomocników pozwanych Skarbu Państwa i Agencji Mienia Wojskowego.

Zgodnie z treścią art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ów stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności z wynik procesu i jako taki, nie podlega wykładni rozszerzającej. Sposób skorzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem sądu orzekającego i od oceny tego sądu należy przesądzenie, że taki szczególnie uzasadniony wypadek nastąpił w rozpoznawanej sprawie oraz usprawiedliwia odstępnie od obowiązku ponoszenia kosztów procesu. Zakwalifikowanie przypadku jako szczególnie uzasadnionego wymaga rozważenia całokształtu okoliczności faktycznych sprawy. Ingerencja w to uprawnienie, w ramach rozpoznawania środka zaskarżenia od rozstrzygnięcia o kosztach procesu, następuje jedynie w sytuacji stwierdzenia, że dokonana ocena jest dowolna, oczywiście pozbawiona uzasadnionych podstaw (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15.06.2011 r., V CZ 23/11). Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy stwierdzić należy, że zdaniem Sądu Okręgowego, ocena, dokonana przez Sąd I instancji, żadną miarą nie może być uznana za dowolną. Sąd Rejonowy, rozstrzygając zasadność żądania powódki, aby odstąpiono od obciążenia jej kosztami procesu, wziął pod uwagę zarówno jej sytuację materialną (w tym fakt pobierania przez skarżącą wynagrodzenia za pracę), jak i nakład pracy pełnomocnika pozwanych Skarbu Państwa i Agencji Mienia Wojskowego. Jednocześnie stwierdzić należy, że okoliczności, związane z zawarciem kwestionowanej przez skarżącą umowy sprzedaży oraz fakt, iż skarżąca może dochodzić swoich praw wyłącznie przed sądem, nie mogą mieć wpływu na skorzystanie z dobrodziejstwa art. 102 k.p.c.

Podsumowując powyższe wywody, Sąd Okręgowy stwierdza, że apelacja nie zawiera uzasadnionych zarzutów mogących podważyć stanowisko Sądu Rejonowego, a tym samym, jako bezzasadna, podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Uwzględniając całokształt okoliczności sprawy, w tym sytuację majątkową i osobistą skarżącej, Sąd II instancji doszedł do przekonania, iż nie zachodzą szczególne okoliczności, o których mowa w art. 102 k.p.c., a które uzasadniałyby odstąpienie od obciążenia skarżącej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu stronie przeciwnej. Z akt sprawy nie wynika, aby skarżąca miała jakiegokolwiek problemy zdrowotne, co więcej, pozostaje ona w stosunku zatrudnienia, osiągając wynagrodzenie w wysokości 2.133,25 zł netto miesięcznie, otrzymuje alimenty na obie córki w łącznej kwocie 1.500 zł miesięcznie, jest także właścicielką nieruchomości o szacunkowej wartości 10.000 zł oraz samochodu. Zaznaczyć przy tym należy, iż wydatki, związane z eksploatacją pojazdu oraz obowiązek spłaty rat pożyczki nie są na tyle niezbędne, by zwalniały skarżącą od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi w sytuacji przegranej.

Wobec powyższego, z uwagi na oddalenie apelacji w całości, Sąd Okręgowy, opierając się na treści art. 98 § 1 k.p.c. zobowiązał skarżącą A. D., jako stronę przegrywającą postępowanie apelacyjne, do zwrotu pozwany Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Agencję Mienia Wojskowego z siedzibą w W. oraz Agencji Mienia Wojskowego z siedzibą w W. kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu wywołanym apelacją, tj. po 1.800 zł, których wysokość ustalono na podstawie § 10 ust. 1 pkt. 1 w zw. z § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z dnia 30 stycznia 2018 r., poz. 265).